

Pedagogické přístupy v multioborové teorii a praxi

KAREL RÝDL

V poslední době jsme svědky velkého, až nadměrného důrazu na technické vzdělávání. Uváděné politické a ekonomické argumenty jsou krátkozraké a nebezpečné pro kultivaci osobnosti člověka, který by měl zvládnout možnosti stále novějších technologií v multikulturní společnosti. Je třeba říci, že pedagogické a psychologické přístupy jsou nanejvýš důležité, potřebné, ba primárně určující.

Proto přináší časopis *Pedagogika* ve druhém čísle letošního roku čtyři zásadní studie, které z hledisek různých vědních oborů reagují na aktuální problémy pedagogického charakteru. Osobně si myslím, že jde o velmi důležitý směr, který bude, doufáme, i nadále v odborných časopisech sledován a rozvíjen. Jen tak bude moci pedagogika jako vědní disciplína udržet a prohloubit svoji společenskou prestiž a respekt ostatních, a to nejen společenskovědních a humanitních, ale zejména přírodovědných a technických disciplín, pokud je takové tradiční členění disciplín vzhledem k mezioborovým nárůstům nadále smysluplné. Naději vzbuzuje zvyšující se počet studií autorů, kterým nejde primárně o „čárku“ a určitý počet RIVových bodů, ale o jejich osobní příspěvky k řešení složitých problémů v oblastech nejvýznamnějších, ale často jen povrchně popisovaných zdrojů pedagogické teorie a jejího bezprostředního uplatnění ve výchovné a vzdělávací praxi. Zcela záměrně užívám tyto dva krásné české pojmy, neboť termíny vycházející z nepůvodního anglického výrazu „education“ se mi jeví jako ploché, obsahově chudé a zbytečně zaplevelující českou pedagogickou epistemologii. V tomto čísle jde o přístupy z hlediska historicko-filozofického diskursu, z hlediska osobní psychologické vyrovnanosti na základě prožitků, z hlediska role a funkce člověka

v pedagogickém procesu postaveném na využití audiovizuálních technologií a z hlediska pedagogického smyslu školskopolitických hodnotících ukazatelů mezinárodních šetření. Nové číslo *Pedagogiky* je doplněno o recenze nových knižních publikací.

Chtěl bych nyní využít příležitosti a nabídnout mezioborovou charakteristiku jednotlivých studií z hlediska subjektivního názoru.

V textu Radima Šípa mne zaujala snaha autora vyjádřit se ke zdánlivě jednoduchému problému, totiž pojetí pedagogického pragmatismu na příkladu pedagogických teorií reformních procesů v období existence meziválečné republiky. Jako historika školství mne oslovila hluboká argumentace nového pojetí Deweyova „pragmatismu“ a jeho vlivu na československou pedagogickou reprezentaci, zosobněnou V. Příhodou, zejména oddělování filozofie od ideologického pojetí pedocentrismu. Významný a jistě hodně diskutní je i Šípův podnět epistemologický s pojmy „pragmatistický“, na příkladech vztahu cílů a procesů. Věřme, že tento příspěvek rozvine diskusi vedoucí k hlubšímu poznání myšlenkových kořenů československého reformního hnutí.

Druhý příspěvek je orientován na metaanalýzu pojmu „zážitková pedagogika“ z hlediska mezioborových přístupů pedagogických a kinantropologických. Tento pojem se stal jedním z profilových hesel v diskusích o efektivitě kurikulárních a metodických „inovací“ vzdělávací praxe zejména v oblasti povinného vzdělávání. Ivo Jirásek jde dále a uvádí nás do problematiky nejen zneužívání pojmu „zážitková pedagogika“, nedostatečného využívání i v oblasti vzdělávání dospělých a volnočasových aktivitách dospělých, ale nabízí i „správné“ pojetí zážitkové pedagogiky ve smyslu „epistémé“. Osobně si myslím, že tato náročná metoda a forma pedagogické práce je často učiteli podceňována kvůli její pracnosti ve prospěch tradičních forem výuky a často je vnímaná jen jako výukový doplněk za odměnu. Z neuropedagogiky ovšem víme, že osobní zkušenost (tedy i zážitek někoho) je pedagogicky nepřenosný, ale využitelný pouze jako inspirace k vlastnímu zážitku v podobných podmínkách, což má na zapamatování si reakce mozku na určité situace zásadní význam.

Pedeutologicky laděný příspěvek Jiřího Mareše poskytuje vedle analytického přehledu dosavadních domácích i zahraničních publikací k tématu role učitele v e-learningu, zajímavou a metodologicky vzorně zpracovanou epistemologii pojmů role – funkce – kompetence. Autor se zamýšlí nad proměnami role učitele ve vztahu k žákovi v různých virtuálních prostředích a snaží se klasifikovat jednotlivé role, zejména ty, které jsou ovlivněny technickým využitím virtuálního prostředí. Studie poskytuje mnoho podnětných představ např. pro efektivní proměny pregraduální přípravy učitelů, dosud silně sledující kurikulární problematiku aporbačních předmětů se stále minimálním zaměřením na porozumění osobnosti dítěte, žáka, studenta a jejich chování a jednání v různých situacích.

Poslední studie autorů Dominika Dvořáka a Jany Strakové, důsledných metodologů pro získávání dat pro porozumění opatřením vzdělávací politiky, nabízí vzornou

kritickou revizi výsledků vzniklých z šetření PISA 2012. Politici by z nich rádi získali data o zlepšení studijních výsledků žáků v matematice zohledněním socioekonomických a demografických parametrů, což se ovšem použitím metodologických přístupů, které autoři popisují a zdůvodňují, nepotvrdilo. Pravděpodobně jsou problémy s úrovní znalostí v matematice spíše rázu didaktického a metodického, než že by je zlepšovala konkurence mezi blízko ležícími školami stejného druhu. Osobně si myslím, že zlepšení výsledků nelze dosáhnout častějším nebo přísnějším měřením a hodnocením, ale změnou přístupu učitelů k předmětu a žákům. Možná by stálo za úvahu i finské vnímání výsledků PISA jako jednoho z mnoha způsobů získávání určitých dat pomocí mezinárodních šetření, i když Finové dosahují stabilně přední místa v těchto šetřeních a mohli by to velmi dobře „reklamně“ využít.

Věřím, že čtenáře zaujmou také dvě recenze doplňující druhé číslo *Pedagogiky*. Jedná se o informace o dvou knihách, které přinášejí důkladnou analýzu aktuálních problémů. První kniha nabízí zamyšlení o roli univerzit v upevňování hodnotové orientace společnosti. Druhá kniha uvádí čtenáře do zcela konkrétních životních představ extrémně alternativní skupiny tzv. freeganů, kteří se snaží prosazovat vlastní životní hodnoty neubližování zvířatům vzdělávacími aktivitami nabízenými většinové společnosti.

Ve všech statích uvedených v tomto čísle časopisu *Pedagogika* se velmi rozličným způsobem nabízí pedagogika jako obor s vysokým vědomím vlastní individuální i celospolečenské odpovědnosti.